

การศึกษาวิเคราะห์ความมีอยู่ของบาปในพุทธปรัชญาเถรวาท*

AN ANALYTICAL STUDY OF ONTOLOGICAL CONCEPT OF EVIL
(PĀPA) IN THERAVADA BUDDHIST PHILOSOPHY

พระมหาสาม อัครมโน (แสงวงศ์)

PhramahaSam Aggadhammo (Sang Wong)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: sam.sang@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อศึกษาวิเคราะห์ความมีอยู่ของบาปในพุทธปรัชญาเถรวาท โดยแยกออกเป็น 3 ประเด็น 1) เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องความมีอยู่ 2) เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องบาปในพุทธปรัชญาเถรวาท 3) เพื่อวิเคราะห์ความมีอยู่ของบาปในพุทธปรัชญาเถรวาท เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาเชิงเอกสาร

ผลการวิจัยพบว่า

แนวคิดความมีอยู่ มี 2 ประเด็นในการศึกษา คือ 1) ความมีอยู่ในปรัชญาตะวันตก ได้กล่าวถึงใน 2 ลักษณะคือ (1) ความมีอยู่เชิงอัตวิสัย (2) ความมีอยู่เชิงภววิสัย 2) ความมีอยู่ในพุทธปรัชญาเถรวาทที่ได้กล่าวถึงความมีอยู่ใน 2 ลักษณะคือ (1) เชิงสมมติสัจจะ (2) ปรมัตถสัจจะ แนวคิดเรื่องบาปในพุทธปรัชญาเถรวาท พิจารณาใน 3 ประเด็น คือ (1) บาปในฐานะกิเลส (2) บาปในฐานะกรรม (3) บาปในฐานะวิบาก ความมีอยู่ของบาปในพุทธปรัชญาเถรวาท พิจารณาใน 4 ประเด็น คือ (1) บาปเชิงภววิสัย มีอยู่ 2 ลักษณะคือ ก. ลักษณะบุคคลที่สมบูรณ์และไม่สมบูรณ์ ข. การกระทำบาปที่สมบูรณ์และไม่สมบูรณ์ ไม่มีเจตนาไม่มีบาป (2) บาปเชิงอัตวิสัย มีอยู่ 2 ลักษณะ คือ ก. ลักษณะบุคคลที่สมบูรณ์และไม่สมบูรณ์ ข. การกระทำบาปที่สมบูรณ์และไม่สมบูรณ์ (3) บาปเชิงสมมติสัจจะ (4) บาปเชิงปรมัตถสัจจะ พุทธปรัชญาเถรวาท เน้นทั้งที่ตัวบุคคลที่มีเจตนาหรือไม่มีเจตนา หรือจิตใจ การกระทำ ทั้ง 3 ทาง

---

* Received 1 July 2019; Revised 22 August 2019; Accepted 22 August 2019

คือ กาย วาจา และจิตใจ ในขณะเดียวกันยังมีจุดมุ่งหมายสูงสุดที่การละตัวตนหรืออัตตา ให้
เข้าใจชีวิตและโลกทั้งในเชิงสมมติสัจจะและปรมัตถะสัจจะ หรือเรียกว่า วิถีโลกและวิถีอริยะ

คำสำคัญ: ความมีอยู่, บาป, พุทธปรัชญาเถรวาท

Abstract

The purposes of this research were the analytical study of the ontological concept of Evil (pāpa) in Theravada Buddhist Philosophy. There were 3 objectives 1) to study the concept of ontology, 2) to study the concept of evil (pāpa) in Theravada Buddhist philosophy, and 3) to analyze the ontological concept of evil (pāpa) in Theravada Buddhist philosophy. This is documentary research.

The result of this research

Has 2 subjects for study 1) the ontology in western philosophy has referred to two aspects: 1.1) the ontological subjectivity and 1.2) the ontological objectivity, 2) the ontology in Theravada Buddhist philosophy has embraced two aspects: 2.1) the conventional truth, and 2.2) the ultimate truth. Particularly, the concept of evil in Theravada Buddhist philosophy has considered in 3 issues: 1) evil as desires 2) evil as karma, and 3) evil as the consequence of one's action. Similarly, the ontology of evil in Theravada Buddhist philosophy was considered in 4 subjects: 1) the objective evil has two aspects: firstly, the characteristics of an absolute individual and non-absolute individual. Secondly, to commit absolute evil and non-absolute evil unintentionally, 2) subjective evil has two aspects; the first one was characteristics of the absolute individual and non-absolute individual. The second one was to commit absolute evil and non-absolute evil. 3) conventional truth evil, and 4) ultimate truth evil. Furthermore, Theravada Buddhist philosophy has emphasized on a person who has an intention or no intention, and mind; those would have been bringing to body action, speech in action and mind in action. Meanwhile, the ultimate goal of life

is to get rid of ego with understanding life and the world both of conventionally and ultimately or called as a way of the world and way of the noble life.

Keywords: Ontology, Evil, Theravada Buddhist Philosophy

บทนำ

บาป กล่าวได้ว่าเป็นหลักคำสอนที่สำคัญอย่างหนึ่งในพุทธปรัชญาเถรวาท ที่มีปรากฏในโอวาทปาฏิโมกข์ แปลโดยใจความว่า “การไม่ทำบาปทั้งปวง การทำกุศลให้ถึงพร้อม การทำจิตของตนให้ผ่องแผ้ว นี่คือการสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เพื่อไปสู่ทางดีที่บริสุทธิ์แห่งจิต เพราะเมื่อบาปเกิดขึ้นแล้วย่อมจะนำไปสู่ปัญหาต่าง ๆ หลายประการอันเป็นทุกข์และโทษทั้งต่อตน ทั้งต่อสังคมคนรอบข้างอีกด้วย อนึ่งพุทธปรัชญาเถรวาทสอนเรื่องการทำดีทำชั่วไว้ชัดเจนอยู่แล้วว่า “บุคคลหว่านพืชเช่นใด ย่อมได้ผลเช่นนั้น คนทำดีย่อมได้ดี ทำชั่วย่อมได้ชั่ว” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เพื่อให้เกิดความสงบสุขทั้งต่อตนเอง และสังคมนั่นเอง แต่ทว่าสังคมปัจจุบันนี้มีคนจำนวนไม่น้อยที่ไม่สนใจศึกษาหลักธรรมเหล่านี้ จนบางครั้งเกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อนจากหลักธรรมไป หรือเกิดความไม่เชื่อในเรื่อง บุญ – บาปไปเลย เนื่องจากได้ประสบพบเห็นเหตุการณ์หลายอย่างที่ปรากฏให้เห็นว่ากระทำบางอย่างที่ที่ให้ผลไม่ค่อยยุติธรรม เช่น ทำไมบางคนทำชั่วเลวทรามแล้วกลับมีหน้ามีตามีคนนับถือ และมีทรัพย์สมบัติเสวยสุขได้อย่างมากมาย ผลของความชั่วที่เขาทำจึงไม่ให้เกิดในทันทีที่เขาทำชั่วนั้น หรือว่าบาปไม่มีจริง จึงไม่มีการแสดงผลอะไรออกมา ทำไมคนดีบางคนจึงมีความเป็นอยู่อย่างต่ำต้อยลำบากเป็นต้น จึงยังคงเห็นการรบราฆ่าฟัน หรือการกระทำที่เรียกว่าบาปกันอยู่เสมอ ดังที่พบเห็นกันอยู่ทุกวันตามหน้าหนังสือพิมพ์ ซึ่งสาเหตุมาจากเรื่องความเชื่อที่ว่า บุญ-บาป เป็นเรื่องที่มีอยู่จริงหรือไม่

อย่างไรก็ตาม เมื่อกล่าวถึงเรื่องความมีอยู่ในทางปรัชญาทางตะวันตกมีแนวคิดหรือมุมมองที่พิสูจน์ความมีอยู่ คือ การพิสูจน์เชิงจริยธรรม ค่านท์ (Immanuel Kant) เห็นว่าความดีสมบูรณ์ (complete good) ประกอบด้วยคุณธรรมสมบูรณ์ (perfect virtue) พร้อมด้วยความสุขสมบูรณ์ (perfect happiness) โดยค่านท์เห็นว่าคุณธรรมควรนำมาซึ่งความสุข มิฉะนั้นจริยธรรมก็จะไม่มีความหมาย อย่างไรก็ตาม ในธรรมชาติเราไม่อาจแน่ใจได้ว่าคนดีมีคุณธรรมจะประสบกับความสุขเสมอไป ในทางตรงข้าม เราพบได้เสมอว่าผู้ที่มีคุณธรรมประสบ

ความทุกข์ยาก ดังนั้น เพื่อให้จริยธรรมมีความหมาย เหตุผลปฏิบัติจึงคิดสมมติฐานหนึ่งขึ้นมา นั่นคือ มีสิ่งเหนือธรรมชาติที่มีความรู้ อำนาจและความดีงาม ซึ่งเป็นผู้ทรงคอยช่วยรับประกันว่า ผู้ที่เป็นคนดีมีคุณธรรมจะได้รับความสุขเป็นรางวัล สังเกตได้ว่าการอ้างเหตุผลนี้มีได้มุ่งเสนอว่าพระเจ้าทรงดำรงอยู่จริง หากแต่มุ่งเสนอว่าเป็นเรื่องสมเหตุสมผลที่จะคิดว่าพระเจ้าทรงดำรงอยู่

ในทางพุทธปรัชญาอาจจะมองความมียู 2 ลักษณะ คือ การมียูในเชิงภววิสัย และอัตตวิสัย แต่อย่างไรก็ตาม สรรพสิ่งทั้งหลายเมื่อเกิดขึ้นตั้งอยู่แล้วดับไปเป็นต้น จากข้อพิสูจนเหล่านี้จะสามารถให้คำตอบแก่ผู้ที่เกิดความสงสัยเหล่านั้นได้ หรือไม่ อย่างไร ปัญหานี้ยังไม่มีการศึกษาวิเคราะห์เรื่องบาปอย่างเป็นระบบ จากปัญหาและเหตุผลที่กล่าวข้างต้น ได้พิจารณาเรื่องความมียูของบาป ในเชิงพุทธปรัชญา ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาค้นคว้าเรื่องของความมียูของบาปในพุทธปรัชญาเถรวาท ว่ามียูอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องความมียู
2. เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องบาปในพุทธปรัชญาเถรวาท
3. เพื่อวิเคราะห์การมียูของบาปในพุทธปรัชญาเถรวาท

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยทางปรัชญา เน้นการศึกษาค้นคว้าข้อมูลทางเอกสาร (Documentary Investigation) เป็นหลัก กล่าวคือค้นคว้าจากพระไตรปิฎก เอกสาร ตำรา วิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมุ่งเน้นถึงประเด็นเรื่อง “ความมียูของบาปในพุทธปรัชญาเถรวาท” โดยกล่าวถึงแนวคิดเรื่องความมียูโดยใช้กรอบแนวคิดทางปรัชญาตะวันตก และพุทธปรัชญาเป็นหลักในการหาข้อพิสูจนความมียู พร้อมกับการวิเคราะห์เชื่อมโยงบาปพุทธปรัชญาเถรวาทผ่านข้อพิสูจนหรือการอ้างเหตุผลของความมียู เพื่อตอบปัญหาการวิจัยว่าความมียูของบาปในพุทธปรัชญาเถรวาทเป็นอย่างไร

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงเอกสาร (Document Research) โดยดำเนินการดังนี้

1. รวบรวมเอกสารชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎก เอกสารชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ เอกสารงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความมียู พร้อมทั้งเรื่องบาปในพุทธปรัชญาเถรวาท

2. ศึกษาข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎก เอกสารชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ เอกสารงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความรู้พร้อมทั้งเรื่องบาปในทางพุทธปรัชญาเถรวาท
3. นำข้อมูลเหล่านั้นมาวิเคราะห์
4. เรียบเรียง สรุป แล้วนำมาเสนอเป็นวิทยานิพนธ์ต่อไป

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เรื่องความรู้ พบว่า ในปรัชญาตะวันตก ภาววิทยา (Ontology) เป็นสาขาหนึ่งของอภิปรัชญา (Metaphysics) ที่ศึกษาว่าอะไรคือ สิ่งเป็นจริงในฐานะที่เป็นสากลที่สุด (ราชบัณฑิตยสถาน, 2540) มุ่งศึกษาความจริงสากลของภาวะ (being) และพลวัตหรืออนิจภาวะ (becoming) ในฐานะความจริงสูงสุดของสรรพสิ่ง ในแง่ของความรู้ อยู่แบบภววิสัย ในที่นี้มีประเด็นปัญหา 2 ประการ คือ 1) การอ้างเหตุที่มาของจริยธรรมอันสมบูรณ์ (absolute) (James, George Alfred. Atheism, In Mircea Eliade (ed.), 1987) การอ้างเหตุผลเชิงจริยธรรมเป็นข้อถกเถียงแบบหลังประสบการณ์ เป็นข้อถกเถียงที่อาศัยประสบการณ์ทางจริยธรรมของมนุษย์ หลายคนเชื่อว่าการตัดสินทางจริยธรรมของมนุษย์ไม่สามารถที่จะยืนยันได้ หากมิได้ยึดถือไว้ก่อนว่ามีความเป็นจริงสูงสุดอย่างเช่นพระเจ้า การอ้างเหตุผลเชิงจริยธรรมอาจมองได้ในหลายรูปแบบ เช่น กฎจริยธรรมย่อมต้องมีผู้ให้กฎ (Lawgiver) ซึ่งผู้ให้กฎย่อมต้องเป็นพระเจ้า หรือการเข้าใจกฎจริยธรรมในฐานะคำสั่ง ย่อมหมายความว่าต้องมีผู้ออกคำสั่งคือพระเจ้า ทั้งหลายนี้เชื่อว่าพระเจ้าทรงเป็นที่มาของจริยธรรมอันสมบูรณ์ (absolute) คือเป็นสากล และเป็นภววิสัย (objective) 2) ในกรณีของจริยธรรมที่ไม่สมบูรณ์ ค้านท์ (Kant) (Kant, I., 1933) เห็นว่าความดีสมบูรณ์ (complete good) ประกอบด้วยคุณธรรมสมบูรณ์ (perfect virtue) พร้อมด้วยความสุขสมบูรณ์ (perfect happiness) โดยค้านท์ (Kant) เห็นว่าคุณธรรมควรนำมาซึ่งความสุข มิฉะนั้นจริยธรรมก็จะไม่มีความหมาย อย่างไรก็ตาม ในธรรมชาติเราไม่อาจแน่ใจได้ว่าคนดีมีคุณธรรมจะประสบกับความสุขเสมอไป ในทางตรงข้าม เราพบได้เสมอว่าผู้ที่มีคุณธรรมประสบความทุกข์ยาก ดังนั้น เพื่อให้จริยธรรมมีความหมาย เหตุผลปฏิบัติจึงคิดสมมติฐานหนึ่งขึ้นมา นั่นคือ มีสิ่งเหนือธรรมชาติที่มีความรู้ อำนาจและความดีงาม ซึ่งเป็นผู้ทรงคอยช่วยรับประกันว่า ผู้ที่เป็นคนดีมี

คุณธรรมจะได้รับความสุขเป็นรางวัล สังเกตได้ว่าการอ้างเหตุผลนี้มีได้มุ่งเสนอว่าพระเจ้าทรงดำรงอยู่จริง หากแต่มุ่งเสนอว่าเป็นเรื่องสมเหตุสมผลที่จะคิดว่าพระเจ้าทรงดำรงอยู่

ความมีอยู่เชิงอัตวิสัย ชี้ไปที่ "บุคคล" ที่ทุกคนมีซึ่งเป็นสิทธิทางธรรมชาติที่จะปฏิบัติตามใจของตนเอง และหากมีการขัดขวางการกระทำของเขานั้นก็คือการละเมิดสิทธิของเขา ฉะนั้น การตัดสินทางคุณธรรมของใครก็ตามจะกระโดดข้ามจากการรับรู้ทางจริยธรรมของบุคคลนั้นไปไม่ได้ โดยใครจะตัดสินการกระทำของคนอื่นได้ต้องมองจากมุมมองของพวกเขาเท่านั้น เพราะการกระทำของใครก็ตามล้วนต่างกันไปในเวลาหรือสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งสร้างความพอใจหรือไม่พอใจ พอใจมากหรือน้อยต่างกันไป

แนวคิดเรื่องความมีอยู่พุทธปรัชญาเถรวาท

1. ความมีอยู่เชิงสมมติสัจจะ สิ่งทั้งหลายเกิดจากส่วนต่าง ๆ มาประชุมกันเข้าหรือมีอยู่ในรูปของการรวมตัวกัน เข้าด้วยกันของส่วนประกอบต่าง ๆ เช่น “รถ” เมื่อนำส่วนต่าง ๆ มาประกอบเข้าด้วยกันตามแบบที่กำหนดก็เรียกว่า “รถ” แต่ถ้าแยกส่วนประกอบทั้งหมดออกจากกัน ก็จะหาตัวตนของรถไม่ได้ แต่มีส่วนประกอบทั้งหลายซึ่งมีชื่อเรียกต่าง ๆ กันเฉพาะแต่ละอย่างอยู่แล้วคือ ตัวตนของรถมิได้อยู่ต่างหากจากส่วนประกอบเหล่านั้น โดยทั่วไปสมมติเรียกและเข้าใจกันได้เป็นข้อเท็จจริงในระดับวัฒนธรรม เรียกว่า สมมติสัจจะ (conventional truth) (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2558)

2. ความมีอยู่เชิงปรมาตมสัจจะ สรรพสิ่งรวมทั้งชีวิตมนุษย์ที่เห็นและเป็นอยู่โดยสภาวะ คือสัจภาวะของสรรพสิ่ง ทั้งรูปธรรมและนามธรรม ทั้งที่สังเกตได้และสังเกตไม่ได้ด้วยตาเปล่า ทั้งหยابและละเอียด ทั้งเล็กที่สุดคือ ปรมาณู (atom) และใหญ่ที่สุดคือสากลจักรวาล (universe) ทั้งที่เป็นสังขตธรรมและอสังขตธรรม ล้วนแต่มีอยู่ และเป็นอยู่ ในฐานะที่มีส่วนประกอบต่าง ๆ มาประชุมเข้าด้วยกัน เป็นอยู่และเป็นไปตามเหตุปัจจัย ตามหลักอิทัปปัจจยตา รับรู้ได้ทางประสาทสัมผัส (senses) บ้าง ทางใจหรือเหตุผล (intellect) เรียกว่า ปรมาตมสัจจะ (metaphysical truth) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

2.1 ข้อพิสูจน์ความมีอยู่แบบปฏิเสธสมุปบาท ความเป็นเหตุปัจจัยเกี่ยวเนื่องอาศัยกันแสดงถึงความไม่มีต้นกำเนิดสุดของสิ่งทั้งหลาย คือหลักปฏิเสธสมุปบาทที่มีตัวการทำให้เกิดเป็นการอิงอาศัยกันและกันเกิดขึ้นดังกล่าวคือ “เมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี เพราะสิ่งนี้เกิดขึ้น สิ่งนี้จึง

เกิดขึ้น เมื่อสิ่งนี้ไม่มี สิ่งนี้ก็ไม่มี เพราะสิ่งนี้ดับไป สิ่งนี้จึงดับ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

2.2 ข้อพิสูจน์ความมียุติตรลักษณ์ ไตรลักษณ์คือ ความไม่เที่ยง ความเป็นทุกข์ ความมิใช่ตัวตน คือ 1. สังขารทั้งปวง ไม่เที่ยง 2. สังขารทั้งปวง เป็นทุกข์ 3. ธรรมทั้งปวง มิใช่ตัวตน หลักไตรลักษณ์จึงถือได้ว่า เป็นหลักธรรมสำคัญของพุทธปรัชญา เพราะได้กล่าวถึงความจริงตามธรรมชาติหรือลักษณะทั่วไปของสรรพสิ่งทั้งปวง ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

จากการศึกษาวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 แนวคิดเรื่องบาปในพุทธปรัชญา พบว่า

คำว่า “บาป” มาจากภาษาบาลีว่า ปาป ซึ่งแปลว่า ชั่ว ลามก สิ่งที่ไม่ดี ถ้าหากว่ามีอยู่กับบุคคลใด ก็จะทำให้บุคคลนั้นได้รับทุกข์เดือดร้อน เสียเกียรติชื่อเสียงทั้งปัจจุบันและอนาคต ความหมายของศัพท์นั้นก็บ่งบอกไปในทางไม่ดี ไม่ประเสริฐ เช่น เมื่อบุคคลใดทำผิดมนุษยธรรม ก็จัดว่าบุคคลนั้นเป็นคนชั่ว คนลามกตรงกับภาษาบาลีว่า ปาปบุคฺคโล หรือ ปาโป (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาความมียุติของบาป สามารถแยกเป็นประเด็นของบาปไว้ 3 ประเด็น ดังนี้คือ (1) บาปในฐานะกิเลส คืออกุศลกรรม ซึ่งมีมูลเหตุของการกระทำของกรรม คือ โลภะ โทสะ โมหะ เป็นรากเหง้าของการกระทำกรรมฝ่ายชั่ว โดยมูลรากของกรรมฝ่ายนี้เป็นสาเหตุให้มนุษย์คิดปรุงแต่งการกระทำกรรมต่าง ๆ ผลักดันให้มนุษย์เกิดความต้องการความปรารถนาอันเป็นเหตุให้มนุษย์ต้องก่ออกุศลกรรมหรือบาป (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ดังนั้นบาปจึงมีอยู่ในฐานะของกิเลส (2) บาปในฐานะของกรรม คือการกระทำอกุศลกรรมหรือบาป ผ่านทาง 3 กายกรรมฝ่ายอกุศล วจีกรรมฝ่ายอกุศล มโนกรรม ฝ่ายอกุศลกรรม 3 ประเภทนี้มโนกรรมเป็นกรรมที่โทษมากกว่ากายกรรมและวจีกรรม เพราะพุทธปรัชญานั้นให้ความสำคัญกับมโนกรรม ทั้งนี้เพราะมโนกรรมเป็นปัจจัยทำให้เกิดการกระทำทางกายและทางวาจา โดยการกระทำกรรมต้องมีใจเข้าไปประกอบด้วยเสมอไป กล่าวคือต้องมีเจตนาในการกระทำทางใจนั้น ถ้าฟังความจงใจอย่างเดียวก็นับเป็นกรรมได้ เมื่อปุณฺณที่ยังมีกิเลส อกุศลมูล เป็นต้นอยู่ ย่อมมีการกระทำบาป ทางกาย ทางวาจา และทางใจ ดังนั้น บาปจึงมีอยู่ในฐานะของกรรม (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) (3) บาปในฐานะวิบาก ได้แก่ ผลของการกระทำที่ไม่ดี กล่าวคือ การกระทำที่ประกอบด้วยกิเลส คือราคะ โทสะ และโมหะ

ส่งผลให้ผู้กระทำได้รับความเดือดร้อนทางร่างกาย อันได้แก่ พิกการ เจ็บป่วย เป็นโรคร้าย ฯลฯ และทางจิตใจ คือ มีจิตใจเศร้าหมอง นอกจากนั้นบาปยังส่งผลให้ผู้กระทำไปเกิดในภพภูมิที่ทำให้ตนเดือดร้อน ลำบาก ซึ่งได้แก่ อบาย ทุกคติ วินิบาต นรก จะเห็นได้ว่าตราบใดที่มนุษย์ปุถุชนที่ยังไม่มีความสิ้นกิเลส บาปในฐานะวิบากคงมีอยู่ตราบนั้น

จากการศึกษาวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า ความมีอยู่ของบาปในพุทธปรัชญาเถรวาท นั้น ผู้วิจัยมีประเด็นในการวิเคราะห์ 2 ประเด็นคือ 1) ความมีอยู่ของบาปในปรัชญาตะวันตก และ 2) ความมีอยู่ของบาปในพุทธปรัชญา ดังนี้คือ

1. วิเคราะห์ความมีอยู่ของบาปในปรัชญาตะวันตก โดยมีประเด็น 2 ประเด็นคือ วิเคราะห์ความมีอยู่ของบาปเชิงอัตตวิสัย และวิเคราะห์ความมีอยู่ของบาปเชิงภววิสัย จากการศึกษาพบว่า

1.1 การวิเคราะห์ความมีอยู่ของบาปเชิงอัตตวิสัย

กรณีที่ 1 กรณีของอุลลิมาลโจร (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) กรณีของอุลลิมาลโจรนั้น มีนัยยะที่น่าสนใจว่า องอุลลิมาลนั้นได้ตระหนักด้วยตนเองว่าความมีอยู่ของบาปที่ตนทำนั้นมีความจริงและตนเองเท่านั้นที่จะสามารถปล่อยละไปได้ เพื่อเข้าสู่ความจริง โดยผู้วิจัยจำแนกออกเป็น 2 ลักษณะคือ

1. ลักษณะบุคคลที่สมบูรณ์ และไม่สมบูรณ์ ประเด็นที่ 1 การได้รับชื่อว่า “อหิงสกะ” เริ่มแรกเดิมทีนั้นองอุลลิมาลนั้นได้นั้นรับการทํานายแล้วว่าเกิดมาเพื่อเป็นศรีตรศต่อราชบัลลังก์ ซึ่งประเด็นนี้สะท้อนให้เห็นความมีอยู่ของความจริงเชิงอัตตวิสัยคือ เป็นสิ่งที่ผู้กระทำเท่านั้นที่จะได้รับผลแห่งการกระทำนั้น ไม่มีใครจะได้รับนอกจากตัวของเขา คือทำอย่างไร่อมได้รับผลเช่นนั้น บางครั้งผลแห่งการกระทำไม่ได้ส่งผลในขณะนั้นแต่บางอย่างส่งผลข้ามภพข้ามชาติด้วย กรณีขององอุลลิมาลนั้นผู้เป็นพ่อเห็นแล้วว่าลูกที่จะเกิดมาจะเป็นอย่างไร ดังนั้นการตั้งชื่อให้ว่า “อหิงสกะ” ซึ่งแปลได้ว่า ผู้ไม่เบียดเบียนนั้นก็อาจเป็นการแก้ไขแต่สิ่งที่ป็นตัวตนจริงของ “อหิงสกะ” นั้นไม่เปลี่ยนแปลง แม้แต่จะเจริญเติบโตมาได้อย่างไร

ในประเด็นนี้ ลักษณะบุคคลที่สมบูรณ์ และไม่สมบูรณ์นี้ขององอุลลิมาล ทำให้เห็นได้ว่ายังมีอีกสภาวะหนึ่งทีเรียกว่า “Being” คือมีภาวะความเป็นมนุษย์มาตั้งแต่เริ่มแรกว่าถูกกำหนดว่าเป็นอย่างไร ดังนั้นในแง่นี้อาจมองได้ว่า พฤติกรรมใด ๆ ก็มาจากสิ่งที่ป็นอยู่ก่อนแล้ว ดังนั้น องอุลลิมาล อาจไม่มีเจตจำนงเสรี (Free will) ที่ตนเองจะมีอิสระที่แท้จริงไม่ได้เลย

เพราะเป็นภาวะที่องค์ลัทธิเป็นอยู่แล้ว แต่ในอีกนิยามหนึ่งของ “Being” คือ มีลักษณะที่ภาวะความเป็นมนุษย์นั้นยังคงสามารถเปลี่ยนแปลงได้อีก คือ แม้ว่าจะองค์ลัทธิจะเกิดมาหรือถูกกำหนดมาให้เป็นอะไร อย่างไรนั้น แต่องค์ลัทธิก็สามารถเปลี่ยนแปลงตนได้ ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า “Being” ขององค์ลัทธินั้นเบื้องต้นเป็นไปตามที่ถูกกำหนดไว้ และอีกภาวะหนึ่งก็ถูกทำให้เปลี่ยนไป ส่วนหนึ่งอาจกล่าวได้ว่า กรรมบางอย่างที่ให้ผลทั้งที่ดีและไม่ดีนั้นด้วย ซึ่งส่วนหนึ่งกรรมปัจจุบัน (Doing) สำคัญไม่น้อยไปกว่ากัน แต่ก็ต้องอาศัยบริบทในการอุดหนุน ซึ่งเรียกว่าต้องมีปรโตโฆสะ คือ บุคคลที่เป็นกัลยาณมิตร คอยให้คำแนะนำ ในที่นี้เบื้องต้น องค์ลัทธิ มีเพื่อนไม่ดี และอาจารย์ที่มีความอิจฉา ส่งผลให้ องค์ลัทธิ หลงไปกับคำแนะนำเหล่านั้น ต่อมาเพื่อได้รับการกระตุ้นเตือนจากพระพุทธรเจ้า ทำให้องค์ลัทธิ ตระหนักชัดด้วยตนอีกครั้งหนึ่งจึงตื่นขึ้นมาปรับเปลี่ยนตน ประเด็นนี้เรียกได้ว่าองค์ลัทธิมี โยนสีโสมนสิการ ในการพิจารณาด้วยตนเอง จึงทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนไปในทิศทางที่ถูกต้อง ดังาม ประสบกับชีวิตที่ประเสริฐสุด คือ เป็นพระอรหันต์ และได้สร้างประโยชน์ไว้แก่ชนเป็นอันมากต่อไปอีกด้วย

ดังนั้น ความมีอยู่ของบาปเชิงอัตวิสัยในปรัชญาตะวันตกนี้ก็จะเห็นได้ว่า บาปกรรมนั้นยังมีอยู่ในลักษณะบุคคลที่ไม่สมบูรณ์มากกว่าสมบูรณ์

2. การกระทำบาปที่สมบูรณ์และไม่สมบูรณ์ ในประเด็นการกระทำบาปที่สมบูรณ์และไม่สมบูรณ์ นั้นกล่าวได้ว่าอยู่ที่เจตนาของผู้กระทำ ดังนั้นเจตนาของเจตนาเป็นสิ่งสำคัญ “อหิงสกะ” หรือ “องค์ลัทธิ” มีทั้งแรงของกรรมที่ส่งผลให้เป็นแรกเริ่มตั้งแต่การเกิดแล้ว แต่ “อหิงสกะ” หรือ “องค์ลัทธิ” นั้นยังมีเจตจำนงเสรี หรือ สามารถใคร่ครวญหรือไตร่ตรองบางอย่างด้วยตนเอง

ดังนั้นการกระทำนี้จึงกล่าวได้ว่า พระองค์ลัทธิไม่มีเจตนา อย่างไรก็ตามจากข้อความนี้ เห็นได้ว่า สถานะก่อนบวชและหลังบวชนั้นต่างกัน คือ ความดีของท่านนั้นสัมพันธ์กับตัวท่านก่อนบวชเป็นโจรฆ่าคน ผลของการฆ่าทำให้พระราชาประกาศจับท่าน คือตั้งแต่ท่านเกิดในอริยชาติ ท่านไม่เคยคิดหรือแก่งที่ปลงสัตว์จากชีวิตเลย หมายความว่าตั้งแต่ท่านบวชมาท่านไม่เคยมีเจตนาแก่งสัตว์ให้ตายเลย โดยพิจารณาจากการแยกระหว่างความเป็นฆราวาสกับความเป็นอริยชาติของท่าน แสดงว่าบาปของท่านมีอยู่ในสถานะที่เป็นฆราวาส ไม่ใช่มีอยู่ในสถานะที่เป็นอริยชาติ เพราะเจตนาที่มีอยู่ว่าบุคคลจะกระทำบาปได้ก็ต่อเมื่อเป็นปุถุชน เพราะคำว่าอริยชาตินั้นบ่งบอกถึงความหมายที่ว่าไม่มีการกระทำบาปอยู่แล้ว ฉะนั้น

การออกบวชแล้วบรรลุพระอรหันต์ทำให้ท่านเป็นอริยะชาติไม่มีบาป แสดงว่าบาปไม่ได้มีเงื่อนไขของปรีชา มั่นมีอยู่ด้วยเงื่อนไขของความเป็นปุถุชน จึงเป็นอัตตวิสัยซึ่งแย้งกับความจริงที่เป็นปรีชา มั่นไม่มีอยู่เลยเพราะ พิจารณาจากจิตกับเจตนาว่าสถานะของจิตกับเจตสิกจะมีอยู่ก็ต่อเมื่อมีภาวะของความเป็นปุถุชน คือมีเจตนา เจตนาจะประกอบกับสิ่งที่เรียกว่าจิตเท่านั้น เจตนาจะไม่มีอยู่ถ้าบุคคลเหล่านี้ไม่มีจิต พระอริยะชาติไม่มีจิตแสดงว่าอยู่เหนือเจตนา จิตในที่นี้ก็คืออตฺตา

กรณีที่ 2 พระโมคคัลลานะ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) กรณีพระโมคคัลลานะผู้วิจยเห็นว่าสามารถวิเคราะห์ได้ใน 2 ลักษณะที่สำคัญคือ 1) ลักษณะบุคคลที่สมบูรณ์และไม่สมบูรณ์ 2) การกระทำความบาปที่สมบูรณ์และไม่สมบูรณ์

1. ลักษณะบุคคลที่สมบูรณ์ และลักษณะบุคคลที่ไม่สมบูรณ์ ความมีอยู่ของบาปเชิงอัตตวิสัยในปรัชญาตะวันตก หากพิจารณาเงื่อนไข ใน 2 ลักษณะคือ 1) ลักษณะบุคคลที่สมบูรณ์ และ 2) ลักษณะบุคคลที่ไม่สมบูรณ์ว่า บาปกรรมจะให้ผลลักษณะบุคคลใดมากกว่ากัน ในที่นี้ก็จะกล่าวได้ว่า แม้จะเป็นพระอรหันต์ที่มีฤทธิ์มากก็ไม่สามารถละผลแห่งบาปกรรมได้ แม้ว่าบาปกรรมที่ทำไว้ในอดีตชาติที่เป็นบุคคลไม่สมบูรณ์คือ เป็นปุถุชน ที่กระทำต่อมารดาของตนก็ตาม แต่บาปกรรมนั้นยังให้ผลตราบเท่าที่ยังมีชีวิตอยู่หรือชั้น 5 อยู่

2. การกระทำความบาปที่สมบูรณ์และไม่สมบูรณ์ ความมีอยู่ของบาปเชิงอัตตวิสัยในปรัชญาตะวันตก เงื่อนไขสำคัญในการวิเคราะห์ในกรณีพระโมคคัลลานะ คือ เจตนาหรือเจตจำนงในการกระทำ เงื่อนไขสำคัญของอัตตวิสัยคืออยู่ที่ผู้กระทำนั้น ๆ เป็นเรื่องของแต่ละบุคคลที่กระทำ ดีหรือบาปกรรมจึงกล่าวได้ว่าเป็นอัตตวิสัย

ประเด็นที่ 1 ผลของการกระทำ ในกรณีพระโมคคัลลานะการกระทำความบาปที่สมบูรณ์และไม่สมบูรณ์นั้นจึงเป็นอัตตวิสัย หากแต่ผลอันที่จะตามมาก็ย่อมเป็นสิ่งที่สะท้อนมาจากผู้กระทำเช่นกัน คือ ทำอย่างไรก็ได้รับสิ่งนั้น ดังนั้นการที่พระโมคคัลลานะได้รับผลจากการกระทำของตนคือการถูกทุบ ก็กล่าวได้ว่าได้รับผลอันตนได้กระทำไว้แล้วในอดีต

ประเด็นที่ 2 กรรมร่วมกัน ในส่วนของพวกกลุ่มโจรที่กระทำหรือถูกใช้ให้กระทำ ก็ย่อมกล่าวได้ว่ามีสิ่งที่เคยกระทำร่วมกันมาเมื่อก่อน และก็ย่อมรับผลแห่งบาปกรรมอันนั้นด้วยต่อไป

ประเด็นที่ 3 ในลักษณะภาพรวมของพุทธปรัชญา กล่าวได้ว่า สอนเรื่องกรรม (กรรมวาท) ด้วย เป็นการเน้นให้เห็นถึงการกระทำว่าเจตนาในการกระทำเรื่องจิตเจตนาสำคัญ จิตเป็นเบื้องต้นต่อกายกรรม วชิกรรมด้วย ซึ่งแสดงให้เห็นว่า อะไรดีหรือไม่ดีหรือว่าบาป, ชั่ว นั้น ย่อมมีผลไม่ว่าจะเป็นทางตรงคือให้ผลในชาตินี้และทางอ้อมคือการให้ผลในชาติหน้า

1.2 วิเคราะห์ความมีอยู่ของบาปเชิงภววิสัย

จากกรณีตัวอย่างของพระอุบลวรรณาเถรี ผู้วิจยจำแนกออกเป็น 2 ลักษณะคือ

1. ลักษณะบุคคลที่สมบูรณ์ และไม่สมบูรณ์

ประเด็นที่ 1 พระอุบลวรรณาเถรีเป็นพระอรหันต์กล่าวได้ว่าเป็นบุคคลที่สมบูรณ์แล้ว ดังนั้นสิ่งที่พระอุบลวรรณาเถรี จะกระทำการสิ่งใดต่อใครในสิ่งที่ไม่ดีทั้งทางกาย วาจา หรือจิตเจตนา ย่อมไม่มี การให้ผลก็ย่อมไม่มี หากแต่สิ่งที่พระอุบลวรรณาเถรีได้รับนั้นชี้ได้ว่า เพราะการกระทำบาปในอดีตที่ส่งผล ณ ปัจจุบัน

ดังนั้น การที่พระอุบลวรรณาเถรีเป็นพระอรหันต์กล่าวได้ว่าเป็นบุคคลที่สมบูรณ์แล้ว การกระทำทางกาย วาจา และใจที่เกี่ยวข้องกับบาปกรรมทั้งสิ้นจึงไม่มี เพราะการกระทำ เป็นเพียงกริยาอย่างหนึ่งเท่านั้น แต่บุคคลที่กระทำต่อบุคคลที่สมบูรณ์อย่างพระอุบลวรรณาเถรี ย่อมได้รับผลแห่งบาปกรรมนั้น เพราะเกี่ยวข้องกับผู้ถูกระกระทำ

ประเด็นที่ 2 ในส่วนของนันทมาณพนั้นเป็นปุถุชนเป็นบุคคลที่ไม่ดีหรือไม่สมบูรณ์ คือมีบาปกรรมคือ มีราคะตัณหา ซึ่งกล่าวได้ว่าแตกต่างกับพระอุบลวรรณาเถรี ผู้ถูกระกระทำที่ไม่ยินดี คือ “เจ้าคนพาล เจ้าอย่าพินาศฉิบหายเลย เจ้าคนพาล เจ้าอย่าพินาศฉิบหายเลย” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) นันทมาณพ ก็ไม่ยอมเชื่อฟัง ได้ทำการข่มขืน พระเถรีสมปรารถนาแล้วก็ลืกลหนีไป พอเขาหลบหนีไปได้ไม่ไกล แผ่นดินใหญ่ก็มีอาการประหนึ่งว่าไม่สามารถจะรองรับน้ำหนักของเขาเอาไว้ได้ จึงอ่อนตัวยุบลงแล้วนันทมาณพก็จมดิ่งลงในแผ่นดิน ไปเกิดในอเวจีมหานรก”

ดังนั้นกล่าวได้ว่าไม่ว่าบุคคลจะมีความไม่สมบูรณ์คือเป็นปุถุชนย่อมได้รับผลจากสิ่งที่ตนเป็นหรือมีได้ด้วย ฉะนั้น หากเพียงแต่บุคคลที่ไม่สมบูรณ์นั้นบางครั้งอาจไม่ได้รับผลนั้นโดยตรงก็อาจจะทางอ้อมคือในโลกกายภาพหน้า

2. การกระทำบาปที่สมบูรณ์และไม่สมบูรณ์ไม่มีเจตนาไม่มีบาป

ประเด็นที่ 1 ความเป็นบุคคลของพระอุบลวรรณาเถรีนั้นเป็นพระอรหันต์ การกระทำบาปที่สมบูรณ์ในแง่ของจิตใจนั้นย่อมไม่มีสิ่งที่เป็นบาปเพราะเจตนาไม่มี แต่ส่วนของนันทมานพกล่าวได้ว่ามีครบทั้ง 3 คือ กายกรรม วาจากรรม และมโนกรรม ประกอบกับมีอกุศลมูลคือ ราคะ เป็นต้นประกอบเข้าด้วย ทำให้มีแรงผลักดันส่งผลต่อไปในกายภาคน้ำอีกมาก

ประเด็นที่ 2 การกระทำที่มีเจตนาที่ครบถ้วนคือ ก่อน ระหว่างและหลัง ย่อมทำให้ได้รับผลบาปกรรมที่ทำไว้ ดูได้จากการที่นันทมานพต้องตกนรกซึ่งเป็นผลจากการกระทำของตน

ประเด็นที่ 3 การมีแรงผลักดันอย่างเช่น อกุศลมูลคือ ราคะของนันทมานพ เป็นต้นเหตุหรือรากเหง้าของปัญหาที่สำคัญของการแสดงให้เห็นถึงความมีอยู่เชิงภววิสัยของบาปว่าเป็นสิ่งที่มีอยู่จริงให้ผลตามไปดังที่พระพุทธองค์ได้ตรัสว่า “คนพาล ย่อมร่ำเรงยินดีในบาปกรรมลามกที่ตนกระทำ ประดุจว่าดื่มน้ำผึ้งที่มีรสหวาน จนกว่าบาปกรรมนั้นจะให้ผล จึงจะได้ประสบกับความทุกข์ เพราะกรรมนั้น” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) อันนำไปสู่การกระทำทั้ง 3 ทาง คือ กาย วาจา และจิตใจหากไม่ได้ขัดเกลาหรืองด หรือการละเว้น

ประเด็นที่ 4 การยอมรับผลของกรรม พระอุบลวรรณาเถรี ได้รับเอตทัคคะในฝ่ายผู้มีฤทธิ์ แต่กรณีระหว่างนันทมานพนั้นแสดงให้เห็นได้ว่า เหมือนกับพระอุบลวรรณาเถรีพิจารณาแล้วว่าด้วยผลของวิบากกรรมบางอย่างของตนก็เป็นไปได้ที่จะต้องมีส่วนในกรณีนี้ จึงเป็นเหตุผลบางอย่างที่เกิดขึ้นทำให้พระอุบลวรรณาเถรีไม่ได้ใช้ความสามารถทางด้านนี้ของตนในการจัดการกับนันทมานพ

ดังนั้น ในประเด็นนี้ความมีอยู่ของบาปเชิงภววิสัย มีอยู่ในกรณีของจริยธรรมที่ไม่สมบูรณ์ เช่น ของค่านที่เห็นว่าความดีสมบูรณ์ (complete good) มีสิ่งเหนือธรรมชาติที่มีความรู้ อำนาจและความดีงาม ซึ่งเป็นผู้ทรงคอยช่วยรับประกัน ดังนั้นในลักษณะนี้จากกรณีตัวอย่างของพระอุบลวรรณาเถรีกับนันทมานพ ประเด็นสาระสำคัญทั้ง 2 ประเด็นคือ 1. ลักษณะบุคคลที่สมบูรณ์ และไม่สมบูรณ์ และการกระทำบาปที่สมบูรณ์และไม่สมบูรณ์ไม่มีเจตนาไม่มีบาป นั้นไม่สามารถแยกออกกันได้อย่างชัดเจน

2. วิเคราะห์ความมีอยู่ของบาปในพุทธปรัชญาเถรวาท โดยมีประเด็น 2 ประเด็นคือ วิเคราะห์ความมีอยู่ของบาปเชิงสมมติสัจจะ และวิเคราะห์ความมีอยู่ของบาปเชิงปรมัตถสัจจะ จากการศึกษาพบว่า

2.1 วิเคราะห์ความมีอยู่ของบาปเชิงสมมติสัจจะ

กรณีที่ 1 นายพรานกุกกภูมิตร

ในกรณี นายพรานกุกกภูมิตร ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นความมีอยู่ของบาปเชิงอัตตวิสัยโดยอิตาเศรษฐีได้เพียงทำหน้าที่ของตนผลแห่งการกระทำโดยปราศจากจิตที่เป็นความชั่วไม่มีจึงไม่ได้รับผลของกรรม จากกรณี นายพรานกุกกภูมิตรความมีอยู่ของบาปเชิงสมมติสัจจะของสังคมที่เป็นผู้ตัดสินเมื่อพิจารณาเพียงปรากฏการณ์ด้วยอายตนะทั้ง 5 ของตนก็ย่อมไม่เข้าใจในสิ่งที่ปรมัตถะสัจจะได้นั้นอิตาเศรษฐีนั้นได้เพราะนางบรรลุนหรือเข้าถึงความจริงในระดับปรมัตถะสัจจะแล้วสิ่งที่ปรมัตถะสัจจะไม่มีผลต่ออิตาเศรษฐีนั้น

กรณีที่ 2 พระองค์สิมมาล

กรณีพระองค์สิมมาล การพิสูจน์ความมีอยู่ของบาปผ่านกรณีของพระองค์สิมมาลถูกยืนยันด้วยแนวคิดความเชื่อในเรื่องฤกษ์ ซึ่งถูกอธิบายโยงกับสมมติสัจจะในแง่ของชื่อซึ่งให้ความหมายในทางที่ดีโดยขัดแย้งกับหลักกรรมและการให้ผลของกรรมที่เป็นปรมัตถ์ ดังหลักกรรมนิยามที่ว่า หวานพืชเช่นใด ย่อมได้ผลเช่นนั้น

ดังนั้น จากบริบทของการเกิดของอหิงสกะ หรือ องค์สิมมาล ทำให้เห็นได้ว่า ความเชื่อในเรื่องฤกษ์ นั้นยังมีส่วนกำหนดการอธิบายเรื่องกรรม หรือกล่าวได้ว่า ความเชื่อในเรื่องฤกษ์ เป็นเรื่องสมมติ ที่ปรากฏชัดกว่าการอธิบายเรื่องกรรม ซึ่งไม่สามารถพิสูจน์ให้เห็นได้โดยตรง ดังนั้นการอธิบายด้วยความเชื่อในเรื่องฤกษ์ ที่ปรากฏด้วยปรากฏการณ์ต่าง ๆ กรณีที่มีไฟ ศาสดารัฐถูกด้วยไฟ เป็นต้น เป็นคำอธิบายที่รองรับความจริงระดับปรมัตถะสัจจะคือความจริงสูงสุดเรื่องกรรม

2.2 วิเคราะห์ความมีอยู่ของบาปเชิงปรมัตถสัจจะ

กรณีที่ 1 พระโมคคัลลานะ

ประเด็นที่ 1 ความมีอยู่จริงของการให้ผลของกรรม กรณีพระโมคคัลลานะ ได้สะท้อนให้เห็นบาปในเชิงบาปเชิงปรมัตถะสัจจะคือ พระโมคคัลลานะพิจารณาด้วยตนแล้วว่า เพราะกรรมที่ตนทำไว้และถึงเวลาที่ต้องรับผลกรรมนั้น คือ “สามารถหลบหนีพวกโจรได้ในช่วง

สองเดือนแรก พอถึงเดือนที่สามพระเถระระลึกได้ว่า ท่านเคยประกอบกรรมทำชั่วมาในชาติหนึ่ง ท่านจึงไม่ยอมใช้ฤทธิ์ทำการหลบหนีอีกต่อไป ท่านจึงถูกโจรจับและถูกทุบตีจนกระทั่งกระดูกแตกละเอียด หลังจากนั้นพวกโจรได้นำร่างของท่านไปทิ้งไว้ที่พุ่มไม้เพราะเข้าใจว่าท่านเสียชีวิตแล้ว แต่ท่านยังไม่เสียชีวิต และคิดว่า จะไปเฝ้าพระศาสดาเสียก่อนแล้วจึงปรินิพพาน จึงได้ใช้กำลังแห่งฌานประสานกระดูกให้กลับแข็งแรง แล้วไปเหาะสู่สำนักของพระศาสดา ถวายบังคมแล้วกราบทูลอาลา พระศาสดาได้ตรัสบอกให้เถระแสดงธรรมให้พระองค์สดับเสียก่อน พระเถระก็ได้กระทำตามพุทธานุญาต จากนั้นได้ถวายบังคมลา เหาะไปที่ตงกาฬสิลา และได้ปรินิพพาน ณ ที่นั้น” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ดังนั้น กรณีนี้แสดงเรื่องกรรมอย่างชัดเจน และกรรมก็ย่อมส่งผล คือ บุคคลหว่านพืชเช่นใด ย่อมได้ผลเช่นนั้น คนทำดีย่อมได้ดี ทำชั่วย่อมได้ชั่ว (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ประเด็นที่ 2 การมีอยู่จริงของภพภูมิ การเวียนว่ายตายเกิด อย่างไรก็ตามกล่าวได้ว่า สิ่งที่ทำย่อมมีผลไม่ทางตรงคือให้ผลทันทีในชาตินี้ หรือชาติหน้า ซึ่งบางอย่างเป็นเรื่องอจินไตยด้วย หรือปุถุชนนั้นยากที่จะพิจารณาหรือตรวจสอบได้ แต่ก็สามารถพิจารณาได้จากความสัมพันธ์ระหว่างกรรมกับปัจจัยสมุปบาทด้วยว่าสิ่งที่ทำย่อมส่งผลเสมอไม่เว้นแม้แต่พระอริยเจ้า เป็นต้น เพราะว่าการได้รับผลอันเกิดจากการกระทำของตน ที่เรียกว่า “กรรม” เพราะการกระทำย่อมส่งผลต่อการได้รับสิ่งที่ได้กระทำ ดังนั้นแล้วกรณีพระโมคคัลลานะที่โดนทุบจึงสะท้อนการมีอยู่จริงของภพภูมิ ในการเวียนว่ายตายเกิดเพื่อรับผล (วิบาก) ที่ตนได้กระทำไว้ แม้ว่าพระโมคคัลลานะจะเป็นพระอรหันต์แล้วก็ตาม วิบากกรรมไม่ว่าจะดีหรือไม่ดีก็ย่อมส่งผลข้ามภพข้ามชาติให้เห็นได้ว่ามีอยู่จริง (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

กรณีที่ 2 เรื่องบุรพกรรมของพระพุทธเจ้า

ประเด็นของกรณีนี้ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นการแสดงเรื่องผลของกรรมที่ชัดเจนว่า กรรมที่แปลว่าการกระทำไม่ว่าจะดีหรือไม่อย่างไร ย่อมส่งผล ต่อทุกคนหรือมนุษย์ทั้งหมด ไม่เว้นแม้แต่พระพุทธเจ้า จากบริบทของเนื้อหาโดยสังเขปกรณี เรื่องบุรพกรรมของพระองค์ คือ การตกน้ำของพระอานนท์ ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า เป็นการแสดงให้เห็นว่าผลกรรมที่ได้รับนี้มาจากผลที่เป็นบุพพกรรมของพระพุทธเจ้า ดังนั้นกรณีนี้หากบาปไม่มีอยู่จริงย่อมไม่ส่งผลให้พระพุทธเจ้าต้องให้พระอานนท์ไปตกน้ำถึง 3 ครั้ง ย่อมเป็นการแสดงให้เห็นว่าบาป (วิบาก) เป็นสิ่งที่มีอยู่จริง

ดังนั้น จากการศึกษาที่ผู้วิจัยได้ใช้กรณีตัวอย่างในคัมภีร์พุทธปรัชญาเถรวาทได้แสดงให้เห็นได้ว่า ความมีอยู่ของบาปโดยใช้ปรัชญาตะวันตกใน 2 ลักษณะคือ 1) ความมีอยู่ของบาปในเชิงภววิสัย คือ (1) การอ้างเหตุที่มาของจริยธรรมอันสมบูรณ์ (absolute) (2) ในกรณีของจริยธรรมที่ไม่สมบูรณ์ 2) ความมีอยู่ของบาปในเชิงอัตตวิสัยสรุปได้ว่า แนวคิดนี้ชี้ไปที่ "ตัวบุคคล" ที่ทุกคนมีซึ่งเป็นสิทธิทางธรรมชาติที่จะปฏิบัติตามใจของตนเอง โดยใครจะตัดสินการกระทำของคนอื่นได้ต้องมองจากมุมมองของพวกเขาเท่านั้น

อภิปรายผล

การใช้กรณีตัวอย่างในคัมภีร์พุทธปรัชญาเถรวาทได้แสดงให้เห็นได้ว่า ความมีอยู่ของบาปโดยใช้ปรัชญาตะวันตกใน 2 ลักษณะคือ เชิงภววิสัย (สิ่งที่เป็นจริง) คือ 1) การอ้างเหตุที่มาของจริยธรรมอันสมบูรณ์ (absolute) การอ้างเหตุผลเชิงจริยธรรมเป็นข้อถกเถียงแบบหลังประสบการณ์อีกรูปแบบหนึ่ง พระเจ้าทรงเป็นที่มาของจริยธรรมอันสมบูรณ์ (absolute) 2) ในกรณีของจริยธรรมที่ไม่สมบูรณ์ เช่น ค่าน้ำหนักเห็นว่าความดีสมบูรณ์ (complete good) มีสิ่งเหนือธรรมชาติที่มีความรู้ อำนาจและความดีงาม ซึ่งเป็นผู้ทรงคอยช่วยรับประกัน ส่วนอัตตวิสัย (มุมมองหรือความคิดเห็นของบุคคล) คือ ความมีอยู่ของบาปแบบอัตตวิสัย (มุมมองหรือความคิดเห็นของบุคคล) สรุปได้ว่า แนวคิดนี้ชี้ไปที่ "ตัวบุคคล" ที่ทุกคนมีซึ่งเป็นสิทธิทางธรรมชาติที่จะปฏิบัติตามใจของตนเอง โดยใครจะตัดสินการกระทำของคนอื่นได้ต้องมองจากมุมมองของพวกเขาเท่านั้น เพราะการกระทำของใครก็ตามล้วนต่างกันไปในเวลาหรือสถานการณ์ต่าง ๆ ฉะนั้น ความมีอยู่แบบอัตตวิสัยมีอยู่จริง ขึ้นกับอารมณ์ของแต่ละคนเป็นสำคัญ ในส่วนของพุทธปรัชญาเถรวาทในเชิงสมมติสัจจะ (ความจริง ที่ไม่ได้เป็นความจริงตลอด) และปรมาตมะสัจจะ (เป็นสิ่งที่มิจริง) เน้นทั้งที่ตัวบุคคลที่มีเจตนาหรือไม่มีเจตนา หรือจิตใจ การกระทำ ทั้ง 3 ทางคือ กาย วาจาและจิตใจ แต่ในพุทธปรัชญาเถรวาทมีจุดมุ่งหมายสูงสุดที่การละตัวตนหรืออัตตา ให้เข้าใจชีวิตและโลกทั้งในเชิงสมมติสัจจะและปรมาตมะสัจจะ (วิถโลกและวิถิอริยะ) สอดรับกับ สยาม ราชวัตร เรื่อง “วิธีอ้างเหตุผลเพื่อยืนยันความมีอยู่ของโลกหน้าในพระพุทธศาสนาเถรวาท” พบว่า วิธีการอ้างเหตุผลในพระพุทธศาสนาเถรวาทออกเป็น 9 วิธีการ คือ (1) วิธีการอ้างเหตุผลด้วยตถาคตโพธิศรัทธา (2) วิธีการอ้างเหตุผลด้วยทฤษฎีกระบวนการ (3) วิธีการอ้างเหตุผลการเปรียบเทียบ (4) วิธีการอ้างเหตุผลด้วย

ประสบการณ์ (5) วิธีการอ้างเหตุผลด้วยทฤษฎีสังสารวัณ (6) วิธีการอ้างเหตุผลด้วยทฤษฎีโลก (7) ทฤษฎีกำเนิด 4 (8) วิธีการอ้างเหตุผลด้วยทฤษฎีอภิญญา 6 และ (9) วิธีการอ้างเหตุผลด้วยประโยชน์การปฏิบัติ วิธีการ อ้างเหตุผลเหล่านี้อยู่ในกรอบตรรกศาสตร์ทั้งตะวันตกและตะวันออกและสามารถสร้างเป็นรูปแบบวิธีการเหตุผลเพื่อยืนยันความมีอยู่ของโลกหน้าในพระพุทธศาสนาเถรวาท 2 รูปแบบ คือ (1) รูปแบบวิธีการอ้างเหตุผลเน้นย้าศรัทธาแก่กลุ่มที่เชื่อโลกหน้า (2) รูปแบบวิธีการอ้างเหตุผลแก่กลุ่มที่ไม่เชื่อโลกหน้า ทั้ง 2 รูปแบบสามารถประยุกต์ใช้ทั้งในด้านการเรียน การสอนเรื่องโลกหน้าเชิงเหตุและเป็นหลักปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาในสังคมปัจจุบันต่อไป (สยาม ราชวัตร, 2553)

อย่างไรก็ตาม ความมีอยู่ของบาปตามที่ผู้วิจัยได้กล่าวมานั้น เมื่อวิเคราะห์ว่า กรณีใดที่เด่นชัดหรือมีความเข้มข้นมากที่สุด แม้ว่าผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ไปแล้วก็ตาม แต่การสรุปเป็นตารางนี้ก็จะทำให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น แม้ว่า ทั้งสองประเด็นคือ 1) ภววิสัย คือ คือสิ่งที่มีพื้นฐานอยู่บนข้อเท็จจริง เจื่อนไซที่เป็นความจริง โดยไม่ขึ้นอยู่กับจิตใจ ไม่ขึ้นอยู่กับความคิดเห็นและความรู้สึกของผู้ใดเป็นสิ่งที่ขึ้นอยู่กับตัวตนเอง และ 2) อัตตวิสัย คือ การมีอยู่ หรือความจริงของสิ่งหนึ่งอยู่กับแต่ละบุคคลเป็นผู้ตัดสิน แม้ว่าจะเกี่ยวข้องหรือมีความสัมพันธ์กันบ้างก็ตามต่อประเด็นปัญหานี้ สอดรับกับ พระมหาไพฑูรย์ สุทฺธิวิธโร (น้อยวัน) เรื่อง“การวิเคราะห์เชิงปรัชญาเรื่องบาปในพระพุทธศาสนาเถรวาท” ผลการวิจัยพบว่า บาป คือ อกุศล และทำบาปนั้น ทำได้ 3 ทาง คือกาย วาจา ใจ และอาจเป็นสิ่งที่ให้โทษแก่มนุษย์ บาปส่งผลต่อชีวิตของผู้กระทำได้ 2 ลักษณะคือประการแรกส่งผลในขณะที่ผู้ทำบาปยังมีชีวิตอยู่ ผลในที่นี้มุ่งหมายเอาผลทางจิตเป็นสำคัญ บางครั้งผู้ทำบาปแม้จะยังไม่ได้รับผลทางกายอันเนื่องจากบาปแต่จิตใจของเขาก็เดือดร้อนวุ่นวาย และประการต่อมา บาปส่งผลหลังจากการตายแล้ว ผลในที่นี้มุ่งเอาผลทางกายเป็นสำคัญ ผู้ทำบาปเมื่อตายแล้วก็ต้องไปชด ใช้ผลของบาปนั้นในลักษณะต่าง ๆ ในชาติต่อไป (พระมหาไพฑูรย์ สุทฺธิวิธโร (น้อยวัน), 2536)

สรุป

ผู้วิจัยจึงสรุปเป็นตารางได้ดังต่อไปนี้คือ

ตารางที่ 1 ความมีอยู่ของบาปในปรัชญาตะวันตก

ความมีอยู่ของบาปในเชิงอรรถวิสัย			
กรณีพระองค์คูลิมาล	บาปในฐานะกิเลส	บาปในฐานะกรรม	บาปในฐานะวิบาก
	✓	✓	
ความมีอยู่ของบาปในเชิงอรรถวิสัย			
กรณีพระโมคคัลลานะ	บาปในฐานะกิเลส	บาปในฐานะกรรม	บาปในฐานะวิบาก
		✓	✓
ความมีอยู่ของบาปในเชิงภววิสัย			
กรณีของพระอุบลวรรณาเถรี	บาปในฐานะกิเลส	บาปในฐานะกรรม	บาปในฐานะวิบาก
		✓	✓

ตารางที่ 2 ความมีอยู่ของบาปในพุทธปรัชญา

ความมีอยู่ของบาปในเชิงสมมติสัจจะ			
กรณีนายพรานลูกกุฎมิตร์	บาปในฐานะกิเลส	บาปในฐานะกรรม	บาปในฐานะวิบาก
	✓	✓	✓
ความมีอยู่ของบาปในเชิงสมมติสัจจะ			
กรณีกรณีพระองค์คูลิมาล	บาปในฐานะกิเลส	บาปในฐานะกรรม	บาปในฐานะวิบาก
	✓	✓	✓
ความมีอยู่ของบาปในเชิงปรมาตมสัจจะ			
กรณีพระโมคคัลลานะ	บาปในฐานะกิเลส	บาปในฐานะกรรม	บาปในฐานะวิบาก
			✓
ความมีอยู่ของบาปในปรัชญาตะวันตกในอรรถวิสัย			
กรณีบุรพกรรมขอพระพุทธเจ้า	บาปในฐานะกิเลส	บาปในฐานะกรรม	บาปในฐานะวิบาก
			✓

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์ความมีอยู่ของบาปในพุทธปรัชญาเถรวาท” พบว่า ยังมีประเด็นที่สามารถศึกษาเพิ่มเติมซึ่งไม่ใช่ประเด็นหลักในการวิจัยนี้ได้อีก ผู้วิจัยจึงขอเสนอหัวข้อในการศึกษาที่เกี่ยวกับความมีอยู่ของบาปในพุทธปรัชญาเถรวาทในครั้งต่อไปดังนี้

1. ควรศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบความมีอยู่ของกรรมในเชิงอัตตวิสัย หรือภววิสัย หรือ เชิงสมมติสัจจะหรือปรมัตถสัจจะ

2. ควรศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบความมีอยู่ของความดีกับความชั่วในเชิงอัตตวิสัยหรือภววิสัย หรือ เชิงสมมติสัจจะหรือปรมัตถสัจจะ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2558). พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ. (พิมพ์ครั้งที่ 35), กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม.

พระมหาไพฑูรย์ สุทฺธวิธูโร (น้อยวัน). (2536). การวิเคราะห์เชิงปรัชญาเรื่องบาปพระพุทฺธศาสนาเถรวาท. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทฺธศาสนา. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2540). พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน.

สยาม ราชวัตร. (2553). วิธีอ้างเหตุผลเพื่อยืนยันความมีอยู่ของโลภหน้าในพระพุทฺธศาสนาเถรวาท. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎี สาขาพระพุทฺธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

James, George Alfred. Atheism, In Mircea Eliade (ed.). (1987). The Encyclopedia of Religion. New York: Macmillan.

Kant, I. (1933). Critique of Pure Reason, Translated by N. Kemp Smith (Second edition). London: Macmillan.